

UME BIJOTZ-SAMURDUNA

Italia edefian zan. *Anagni'tik Carpineto'ra* duan bitxabalatik notin bi joyazan bufdiz, Dagonila ko goiz bero batan. Bata jaupari (abade) gaste bat zan argal eta arpegi ilunaz; bestia ume polit bat amaf ufte duna, ona ta zufa itxuraz.

Bide-erdira bufdija eldu zanian, umia didafka asi zan: *Giovanni* (buftzaña zan) geldi, geldi...

—Aba jauna ¿eztakutsu an ufin bide eftzian?...

Umiak erakusten eban unai (1) mutiko bat auts eta bedafian etzuanda. Bufdija gelditu, umia jatzi eta ariñeketan jua zan unayagana.

—¿Zer jazo yatsu? ene aizkidia, ¿zegatik zagoz negafez? esan eutson samuftasun andijagaz.

—Min asko daukot. Ara.

Mutikuaren eskumaldeko oña, oso zaurituta ta andituta eguan; aragija une askotan ufatuta, ubelduta eukon.

—Ene aizkide gaxual ¿Nok jafi zau olan? ¿Zelan jazo yatxu? umiak ifandu eutson, bijotza ausifa.

—Bufdi bat ariñeketan etofen, eztot ixan astirik alde-egiteko, ta oña zapaldu daust.

—¿Buftzañak eztau gelditu zaldija bera jazteko ta zeu soros-teko?... (2).

(1) Unai — pastore.

(2) Sorosi — sokorridu.

—¡Bai-zera! ariñago juanda, neuri jaramonik egin barik...

—¡Ankefa! (1).

—¡Ene Jaungoikual esan eban unai gaxuak negafez ¿zer egingo dot? egingatxa yat neure bidia jafañutia.

—Etzañe gogoildu, lenengo neuk osatuko dautzut oña, ta gero... ikusiko dogu.

Gioachino'k (ume osagilia zan) ikusi eban, bidiaren uftxuban eguan zelai batan, efeka argi bat. Ariñeketan juan zan. Ezeukon moñkorik, baña bere eskubetako utsunian al ixan eban ur gustija aftu ta ardura andijagaz bigufu zan unayagana. Poliño poliño zaurijak ikurtsi ta estaldu eutsozan bere sedazko zapijagaz, lokafi bat ixan ba'litz lez.

—Ona zara zeu, ona zara zeu, esaten eutson unai gaxuak, begijak Donoki'rantz jasota.

Jauparija ta *Giovanni* etziran geratu buñdijan; umiaren atzian juan ziran, baña eurak eldu ziranian gustija egiñda eguan eta ez edozelan, edeñto baño.

—¡Gora *Gioachino!* didafka asi zan buñtzaña, beregandu eziñik.

Jauparijak ezeutson ezer esan, etzan elesarizalia, (2) bere ustez bañuko poza zan sari gustijetarik lenengua ta onena. Bere ezpanetan ifibafe bat agiri zan bere ikaslarijak bakafik ikusi eutsona.

—¡Gora *Gioachino!* esaten eban bañiro be *Giovanni* sutsubak.

—Jaupari jaunak laketuko ba'leust, esan eban *Gioachino*'k zef-bait atzeratxu, eruango geunke unai gaxo au, buñdira ta..., jau-regira.

Azliak (3) kiñu bat egin eban, *Giovanni*'k aftu eban mutikua bere eskubetan eta poliño-poliño eruan eta jafi eban buñdijan. Mutiko gaxuak, ikaratuta bilduñ-bilduñez, negaf egiten eban.

—Ene aizkidia, ezegixu negaf egin, etzañe bilduñ ixan. Eruango zaugu gaztelura, neure amarenera; oso edefa da, ikusiko dozu. Geruago neure ameak defuko dau osagile ospetsu bat, berak osatuko zau.

—Bai, edeñto dago ori, baña bitartian neure gurasuak...

(1) Ankefa — kruela.

(2) Elesari — alabantza.

(3) Azle — *Asi* ta *la*-k egiten dabe itz au; erderazko *Ayo*.

—¿Nun bixi dira zeure gurasuak? itandu eutson jauparijak, mutikuaren itxak ausi eutsoen bijotza ta.

—Antxe, ene Abea, txori-abijea ba'litz lez, mendi tontofian dagon efi soztof atan.

—Zeuregandu zañe, erantzun eutson *Gioachino*'k, neure amek gaztigau (1) egingo dautse artega egon eztafezan.

Itz mafatsu onek, oso asaskau eben.

Irurak bufdijan jafita, *Carpineto*'rantz biguftzen ziran; aztirotxu joyazan miñik aftu ezegijan mutiko gaxuak. Aunek au, Aba ta *Gioachino*'n biñartian jafita'zabaltzen ebazan bere begi edefak, ondiño negafak bustirikuak, eta afituta baña bijotza poz eta eskafonez betia, begiraten ebazan bufdi edefa, zaldi polit eta zurijak, buftzaña ain edefto jantzi ta apainduta eguana, Aba jauna, baña batez-be ¿nor begiraten eban?... bere gaizkatzañia.

Bein baño geyagotan otu yakon gogapen au: ¿nor etezan umetxu a?... ¿Zegañik efukiñu zan beragaz?... bera etzan mutiko gaxo bat baño, soñeko zafez jantzirik, loi-loi... ta bere onduan jezafita joyana ¿ezetezan Donoki'tik bidalduko gotzonen (2) bat?..

Gioachino'ren begijak unayagan lotuta egozan igafi gura ixan ba'leutsoz lez bere gurari gustijak ainbat lastefen beteteko.

Amarik onenak eleuke obeto zainduko ez mafasun andijaguaz bere ume gexorik.

Jaupari jaunak erakutsi eban bafiro arpegi ben-bena, baña bere burubari itz-egiten eutson, eta pozafen eguan.

—*Gioachino*, esan eutson latiñeraz unayak eurei ez uleftzeko *Gioachino* ¿zer egin dozu?

—Neuk egin dot edozein kistarek egingo leukena.

—Baña ¿zer esango dabe zeure gurasuak?

—¿Neure gurasuak?... Edefto dagola esango dabe. Jasaten (3) dagon geure geidia sorostia ¿ain itxala da?

—Edefto esanda dago.

Apa bat egin eutson; au zan bere bairik onena.

Gaztelura eldu ziran. Gaztelu-andrea afituta geratu zan ikusi ebanian zelako laguna eruatson bere semiak, baña Aba jaunak

(1) Gaztigau — Abixau.

(2) Gotzon — Aingeru.

(3) Jasan — Suñidu.

edes egin (1) eutsozarian zertzelada gustijak, ama-semiak alkař' begiratu ziran, besaftu ziran, bataren bijotzak bestiarenari itz egin eutson eta amaren pozmalluak busti eben semiaren arpegija.

Andra kiřtař onek mutikuari emon eutsozan bere anatař-mařasunak gogoratu eutsozan zain gustijak; gaztigau egin eutsen unayaren gurasoeri ta eratofi eban osagiře ospetsu bat.

Gioachino zorunduna zan.

Egun batzuk igarota gero, unaya gustiz osatuta eguan eta bera bakafik juañ leřekian bere etxera. Bařa gaztelu-andreak ezeban laketu bera bakafik juatia, ta gura ixan eban bere semiak lagun egijola.

Goxalde batan, eguzkijak ondiño bidaltzen ezebazarian bere uřezko izpijak luř-ganera; txorijak abestuten ebenian, egun-sentijari agur-egiteko, lau notin uřteten ziran gaztelutik eta mendirantz joyazan.

Buřtzaņa goiz-goxetik jagi zan, bere lan gustijak eginda gero, eurekin juañ-lakemena jadesteko; eskuratu ebala ezta biařa esatia, *Gioachino*'k esaten eban lez alege aldijan (2) egon zan, alai-aldijan egon biař eban. Aba berbera alai-alaya zan egun atan. *Gioachino* ta unaya bařeka ta saltoka joyazan eskubetatik alkařtuta, anayak ba'litaz lez.

Geure unai txikitxubak ezirudijan luřian zuřbil loi-loi ta soņeko zafez jantzirik, *Gioachino*'k aufkiturikua; ez, arpegiz beintzat etzan berbera; orain arpegi gofi-gofija, ulia ondo ofařtuta ta bařiz jantzifa eguan; edefa zan benetan.

Eři soztořera elduta, danak gelditu ziran, eta unaya itz batzuk esanda gero, gustijen'aufian jafi zan; eřeskan kale estu bat igaro eben eta oles-egin barik sařtu ziran unayaren etxian, txirua bai, bařa eguzkija baxen gařbija zana.

¿Jakin gura dozube nor zan ume bijotz samuřđun ori, *Gioachino* on ona? Ofđuban *Pecci*'tař *Gioachino*, geruago XIII Lon Doipuru-ba (3) ixan zana.

Eřazti'tař Karmele.

(1) Edes-egin = Kontan.

(2) Alege = Alai ta ge; erderazko *triste*.

(3) Leon XIII Ařa-Santua.